

Johannes Henricus Scholten (1811-1885) keldergraf 199, vak B
Vooraanstaand hoogleraar godgeleerdheid; grondlegger van de moderne theologie

Personalialia

Geboren: 17 augustus 1811 te Vleuten

Zoon van: Wessel Scholten en Andreëtta Christina van Heusde

Gehuwd met: (1) Maria Anna de Kock op 10 mei 1838 te Utrecht

(2) Adriana Maria Altera Ras op 7 april 1842 te Utrecht

Overleden: 10 april 1885 te Leiden

Begraven: 13 april 1885

Samenvatting

Scholten wordt in 1811 in Vleuten geboren. Zijn vader is daar hervormd predikant, maar hierna ook in Harderwijk en Delft. In deze laatste plaats gaat Johannes eerst naar een Franse kostschool en vervolgens naar de Latijnse school. Als hij deze in 1827 verlaat is hij nog te jong voor de universiteit en met behulp van zijn vader leert hij zichzelf Grieks en Latijn. Daarnaast speelt hij piano, wat hem uitstekend af gaat.

In 1828 gaat Scholten in Utrecht letteren en theologie studeren. In beide studies blinkt hij uit en hij sluit deze af met de doctorstitel. Hij is van plan om predikant te worden, maar heeft nog geen ervaring en wordt daarom in 1836 bij zijn eerste sollicitaties afgewezen. Een jaar later wordt hij beroepen tot predikant in Meerkerk.

In mei 1838 trouwt hij met Maria Anna de Kock, die een jaar later bij de geboorte van hun eerste kind overlijdt; het kind overlijdt een half jaar later. In 1842 hertrouwt Scholten met Adriana Maria Altera Ras met wie hij drie kinderen krijgt.

Naast zijn werk als predikant, is Scholten ook wetenschappelijk actief. In 1840 wordt hij hoogleraar aan het Atheneum in Franeker. Als in 1843 dit Atheneum wordt opgeheven, aanvaardt Scholten een professoraat aan de Leidse universiteit.

Hij besteedt veel aandacht aan zijn colleges, die opvallen door zijn taalgebruik en spreekwijze, en die veel belangstelling trekken. Scholten maakt ook naam door zijn geschriften, met name door het tweedelige boekwerk *De Leer der Hervormde Kerk in hare grondbeginselen*.

Scholten is de geestelijke vader van de moderne theologie. In 1881, hij is dan zeventig, gaat hij met emeritaat. Een kleine vier jaar later komt Scholten te overlijden. Onder grote belangstelling wordt hij ter aarde besteld op de begraafplaats Groenesteeg.

Portret Scholten

Volledige versie

Afkomst

Johannes Henricus Scholten [de voornaam komt ook als Joannes voor] wordt op 17 augustus 1811 in Vleuten geboren als tweede zoon van Wessel Scholten (1785-1856) en Andreëtta Christina van Heusde (1784-1857).

Zijn vader is hervormd predikant, eerst acht jaar in Vleuten (1809-1817), vervolgens vijf jaar in Harderwijk (1817-1822) en tenslotte bijna dertig jaar in Delft (1822-1851). Het echtpaar Scholten - van Heusde kreeg negen kinderen:

- (1) Willem Cornelis (1810-1819);
- (2) Johannes Henricus, onze hoofdpersoon (1811-1885);
- (3) Agnetha Adriana Catharina (1813-1885);
- (4) Marius (1814-1841);
- (5) Bernhard Wesselius (1815-1881);
- (6) Maria Adriana Machteld (1816-1905);
- (7) Andries (1818-1819);
- (8) Andries (1821-1895);
- (9) NN (een op 3 oktober 1826 doodgeboren kind).

Opleiding

De jonge Johannes Henricus wordt in Harderwijk onderricht door een huisonderwijzer, de heer M. Caspari. Als in 1822 het gezin van Harderwijk naar Delft verhuist, gaat hij daar naar de Franse kostschool¹ van de heer S.J.M. van Mook. Deze school staat als 'zeer goed' bekend.

In 1823 gaat hij naar de Delftse Latijnse school, waar de Geers en Van Grauwenlaan respectievelijk rector en conrector zijn. Vooral met de laatste, een goed latinist en uitstekend docent, heeft Scholten een uitstekend contact. Johannes Henricus is een ijverige leerling, die zijn uiterste best doet de beste van de klas te zijn en de prijsvragen goed te beantwoorden, wat hem regelmatig lukt.

In 1827 neemt hij afscheid van deze school met een *Oratio de gentis Batavae indole et ingenio*. Hij is nog te jong om tot de universiteit te worden toegelaten en blijft zich anderhalf jaar thuis in Delft met behulp van zijn vader toeleggen op het Frans en de klassieke talen. Ook is hij een niet onverdienstelijk pianist.

Portret S.J.M. van Mook

---

¹ In de jaren '30 van de 19de eeuw was er nog geen HBS en gymnasium, die kwamen pas rond 1860. In die tijd was het middelbaar onderwijs voor de kinderen uit de betere standen nog toevertrouwd aan de Franse en Latijnse scholen. De kostschool van Van Mook was een "bijzondere school der tweede klasse". Dat betekende een niet door de overheid gefinancierde school die winst beoogde te maken. Van Mook was een intellectueel, vooral bekend vanwege zijn Frans-Nederlands en Nederlands-Franse woordenboek, waaraan hij vanaf 1820 al zijn vrije tijd heeft besteed.

Maar zijn doel is om te gaan studeren. Na door de Waalse predikant Gerlach als lidmaat van de Hervormde Gemeente te zijn aangenomen, gaat hij in september 1828 in Utrecht letteren en theologie studeren. Daar doceert zijn oom van moederszijde, Philip Willem van Heusde (1778-1839), een bezielend docent, die geschiedenis, klassieke talen en filosofie geeft.

In november 1830 onderbreekt Scholten zijn studie om mee te helpen om de Belgische opstand te onderdrukken. Hij wordt ingelijfd in de Utrechtse Compagnie Vrijwillige Jagers. Het kost hem wel moeite om zich te voegen naar de militaire tucht.

De vele vrije uren in het kampement gebruikt Scholten om zijn meegenomen studieboeken door te nemen. Op 31 oktober 1831 is Scholten weer terug in Utrecht om de studie te vervolgen. Enkele weken later, op 25 november, legt hij *summa cum laude* zijn propedeutisch examen in de godgeleerdheid af. Weer niet veel later, op 28 mei 1832, volgt met hetzelfde judicium het kandidaatsexamen in de letteren.

Philip Willem van Heusde

Herman Johan Royaards

Voor velen, die de theologie met de letteren combineren, is dit het laatste examen in de letteren. Maar niet voor de ambitieuze Scholten, die in 1835 ook zijn doctorstitel in de letteren behaalt met Van Heusde als zijn promotor. Zijn dissertatie luidt: *De Demostheneae eloquentiae caractere*.

Wat de godgeleerdheid betreft, volgt hij colleges bij de hoogleraren Heringa, Bouwman en Royaards. Vooral met de laatste voelt Scholten zich verbonden. Op 9 juni 1836 promoveert hij bij hem op het proefschrift *Disquisitio de Dei erga hominem amore, principe religionis Christianae loco*.

Predikant

Van meet af aan is het Scholtens bedoeling om predikant te worden. De voorbereiding op dit ambt heeft hij tijdens zijn studie niet uit het oog verloren. Op 5 oktober 1836, vier dagen voor zijn tweede promotie, doet hij in Arnhem zijn proponentsexamen².

Het is een periode waarin in de Hervormde Kerk maar weinig vacatures voor beginnende predikanten zijn. Ondanks zijn voortreffelijke studieresultaten, moet hij enkele teleurstellingen verwerken, voordat hij op 3 oktober 1837 door de Ambachts-

---

² Een proponent is een theoloog die mag preken en beroepen kan worden door een gemeente. De proponent onderscheidt zich van een 'kandidaat', een student die wel mag preken, maar nog niet beroepbaar is.

heer, Mr. E.R. van Nes, tot predikant van Meerkerk wordt benoemd. Op 4 februari van het volgende jaar aanvaardt hij deze benoeming. Hij zal tweeënhalf jaar in Meerkerk blijven.

Huwelijk 1

Op 10 mei 1838 trouwt Johannes Henricus Scholten te Utrecht met de 23-jarige Maria Anna de Kock. Een klein jaar later, op 25 april 1839 wordt, na een zware bevalling, dochter Maria Anna Geertuida geboren. Tot zijn grote verdriet overlijden beiden: moeder een week na de geboorte, op 3 mei; de dochter leeft nog een half jaar en komt op 31 oktober te overlijden.

Huwelijksadvertentie (Utrechtse Courant 11 mei 1838)

Gelukkig komt een jongere zus van Maria Anna haar zwager Scholten helpen bij het huishouden en kan Scholten al zijn aandacht blijven schenken aan zijn gemeente; hij besteedt veel zorg aan zijn preken en catechetisch onderwijs.

Hoogleraar te Franeker

Scholten blijft ook de wetenschap trouw en dat blijft niet onopgemerkt. Als in Franeker aan het Atheneum een hoogleraarsvacature ontstaat, wordt Scholten op 6 mei 1840 op deze positie benoemd. Op 17 september van dat jaar aanvaardt hij deze benoeming met de rede *De vitando in Jesu Christi historia interpretanda docetismo, nobili, ad rem Christianam promovendam, hodiernae Theologiae munere*.

Deze oratie doet heel wat stof opwaaien en druist tegen huidige opvattingen in. De collega-hoogleraar Bouman spreekt over: "*Welk een overmoed, welk eene liefdeloosheid, die zich niet ontzag godgeleerden, die uit eerbied voor het Evangelie weigeren de nieuwste wijsheid te huldigen, met de schandnamen te brandmerken van lang verdwenen ketters!*"

Velen slaan de jeugdige Scholten met wantrouwen gade. Toch is men niet bang dat Scholtens opvattingen veel kwaad aanrichten: het Franeker Atheneum is zieltogend, heeft geen studenten in de godgeleerdheid meer en Scholten geeft geen colleges. Hij heeft contact met slechts drie studenten van de Groningse universiteit die in Franeker wonen.

Zijn plichten als hoogleraar gaan nauwelijks verder dan predikbeurten. Dit doet hij met volle energie en hij krijgt steeds meer belangstellenden. Zijn preken hebben iets magistraals en maken grote indruk.

Huwelijk 2

Op 7 april 1842 hertrouwt Johannes Henricus Scholten te Utrecht met Adriana Maria Altera Ras. Het echtpaar krijgt drie kinderen:

- Andriëtte Christina Wesselina (geboren 23 februari 1843; overleden 10 november 1936);
- Johanna Petronella Jacoba (geboren 13 november 1846; overleden 8 april 1928);
- Philip Willem (geboren 29 juli 1848; overleden 8 november 1909).

Utrechtse provinciale en stads-courant (8 april 1842)

Door dit huwelijk wordt zijn relatie tot zijn vrienden wel wat anders, maar verflauwt niet. Het kleine groepje professoren aan het Athenaeum vormen met hun familie en hechte gemeenschap.

Hoogleraar te Leiden

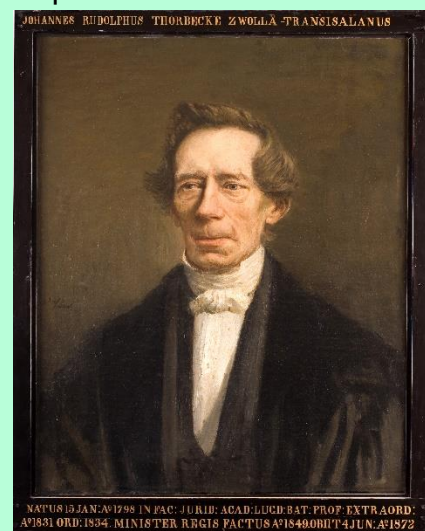
Drie jaar blijft Scholten in Franeker, niet langer omdat het Athenaeum bij Koninklijk Besluit op 25 februari 1843 wordt opgeheven. Voor Scholten en zijn collega's betekent dit dat zij op zoek moeten naar een andere betrekking.

In Leiden ontstaat dat jaar een vacature bij theologie en Scholten wordt per 25 juni 1843 buitengewoon hoogleraar godgeleerdheid en Academiepredikant. Zelf heeft Scholten enige aarzeling of hij in Leiden wel op de goede plaats is.

Hij wordt in Leiden door zijn collega-hoogleraren, in het bijzonder door Thorbecke, warm welkom geheten.

Op 16 september 1843 houdt Scholten zijn oratie *De religione Christiana suae ipsa divinitatis in animo humano vindice*. Deze rede wordt door zijn collega's en de studenten goed ontvangen en met een gerust hart gaat Scholten vervolgens college geven.

Hij bereidt deze colleges grondig voor, gaat daarbij uit van zijn eigen gedachten en steunt niet op andere denkbeelden. Van bijna al zijn voor de eerste keer gegeven colleges verschijnt een boek dat hij later als

Thorbecke

leidraad in volgende colleges gebruikt. Hij is een zelfstandig denker en zelfstandig docent.

Op 18 december 1845 wordt Scholten tot gewoon hoogleraar benoemd. Zijn leeropdracht luidt: de Inleiding in het Nieuwe Testament en de Natuurlijke Theologie. Na de dood van Van Oordt [ook op Groenesteeg begraven] komt daar de Dogmatiek bij.

Hij geeft onder andere de volgende colleges: *Theologie van het Nieuwe Testament, de Christelijke Geloofsleer en de beginselen van de leer der Hervormde Kerk*. Zijn colleges worden zeer positief ontvangen. Behalve theologiestudenten trekken zij ook toehoorders van andere faculteiten. Ze munten uit door scherpste en meeslepend taalgebruik. Bij zijn dood wordt hier over gezegd: "Hij heeft daar, om het in één woord uit te drukken, geprofeteerd". Scholten heeft iets te zeggen en neemt de studenten mee in zijn gedachtewereld. Hij spreekt hortend en stotend, transparant en onweerstaanbaar, polemisch en ook bevlogen.

Hij is in zichzelf gekeerd en hoort vaak niet het *hora est* van de Academieklok. De studenten moeten hem er dan op wijzen weer andere verplichten te hebben. Zij zullen deze colleges nooit meer vergeten en er met voldoening op terugkijken.

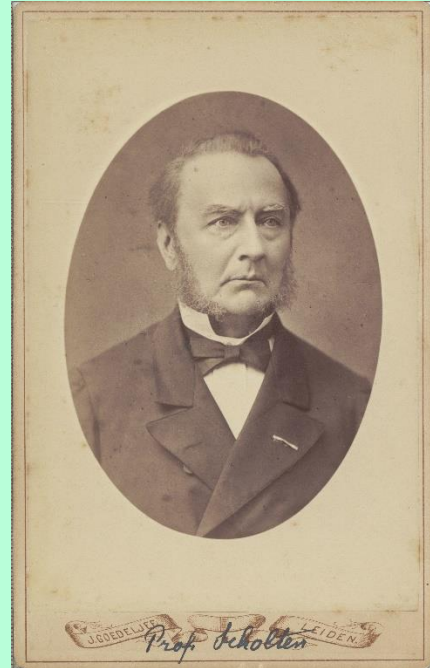
Scholten is daarom als docent zeer geslaagd. Gedurende de achtendertig jaar als hoogleraar in Leiden heeft hij vele generaties studenten opgeleid.

Scholten geeft zijn laatste college in 1881. Dan gaat hij met emeritaat. Bij zijn afscheid wordt hij door zijn oud-leerling en collega Abraham Kuenen [ook op Groenesteeg begraven] toegesproken, die onder andere het volgende zegt: "*Aanvaard dan nog eenmaal de verzekering van ons aller diepgevoelde erkentelijkheid! Behoef ik het u te zeggen, hooggeschatte meester, dat wij u met weemoed uit uw werkring zien scheiden? Toch willen wij niet klagen over de onverbiddelijke wet, die u verplicht nu reeds te eindigen: het is immers beter dat zóó te kunnen doen, nog in uwe volle kracht, dan u genoodzaakt te zien den arbeid te staken. Wel valt het der Leidsche Hoogeschool zwaar, eene persoonlijkheid als de uwe en in u een harer sieraden te moeten missen. Maar - met ingenomenheid hebben wij het van u gehoord – gij wilt u aan haar en uwe leerlingen niet onttrekken*".

Scholten geniet maar kort van deze nieuwe levensfase, want vier jaar later overlijdt hij. Scholten is de geestelijke vader van de 'moderne theologie'. In deze theologie komt het 'antisupranaturalisme' - dat wat boven de ratio uitgaat afwijst - centraal te staan.

De schrijver Scholten

Wellicht nog meer dan met zijn colleges heeft Scholten invloed uitgeoefend als schrijver. Hij heeft een zeer uitgebreide lijst van geschriften, verhandelingen en boeken

Portret prof. dr. J.H. Scholten

achtergelaten. Het betreft zowel werken van wetenschappelijke aard als leerredenen en stichtelijke geschriften.

De meeste aandacht trekt zijn tweedelige werk *De Leer der Hervormde Kerk in hare grondbeginselen*. Tussen 1848 en 1862 komen er vier drukken van uit. Dit boek is het fundament van de moderne theologie. Scholten is niet dogmatisch, maar wil de zaken begrijpen; hij wil weten hoe het werkelijk is. Hij schrijft onder andere: "*In de theologie of de leer van God ken ik geen andere methode dan de empirische. Is er kennis van God mogelijk, zij moet verkregen worden uit de empirische kennis der feiten, die natuurkunde, geschiedenis en psychologie constateren, en niet a priori, evenmin door kerkelijke traditie als op grond van dusgenaamde ideae innatae of aangeboren begrippen*".

Hiermee wijst Scholten het supranaturisme af en kiest hij voor een geheel andere opvatting van godsdienst. Deze opvatting geeft de theologie als empirische wetenschap enorme mogelijkheden. Het bestaan van God is - als historisch verschijnsel - een feit. Het bezit zijn geschiedenis en schriftelijke getuigenissen; in elke vorm van godsdienst, hoe gebrekkig ook, erkent hij waarheid.

Naast zijn monumentale boek over de leer van de Hervormde Kerk, noemen we nog een aantal andere geschriften van Scholten:

Van wetenschappelijke aard:

- *Disquisitio de Dei erga hominem amore, principe religionis* (1836).
  - *Oratio de vitando in Jesu Christi historia interpretanda docetismo, nobili ad rem Christianam promovendam hodiernae theologiae munere* (1840).
  - *De leer des Vaders, des Zoons en des H. Geestes. Eene bijdrage tot het wezen des Christendoms* (1845).
  - *De uitwendige bewijzen voor en tegen de echtheid van Joh. VII: 53-VIII: 11* (1952).
  - *Geschiedenis der godsdienst en wijsbegeerte* (1854).
  - *Historisch-kritische inleiding tot de schriften des Nieuwen Testaments* (1856).
  - *Het Evangelie naar Johannes. Kritisch-historisch onderzoek* (1862).
  - *Het Paulinisch Evangelie. Critisch onderzoek van het Evangelie naar Lucas en zijne verhouding tot Marcus, Mattheus en de Handelingen* (1870).
  - *Symboliek en werkelijkheid* (1884).
- Leerredenen en Stichtelijke opstellen:
- *Het onvermogen van den werelddienaar tot het regt verstand en de regte waardering van het Evangelie* (1847).
  - *De tijdelijke uitsluiting van den zegen der ware godsdienst* (1856).

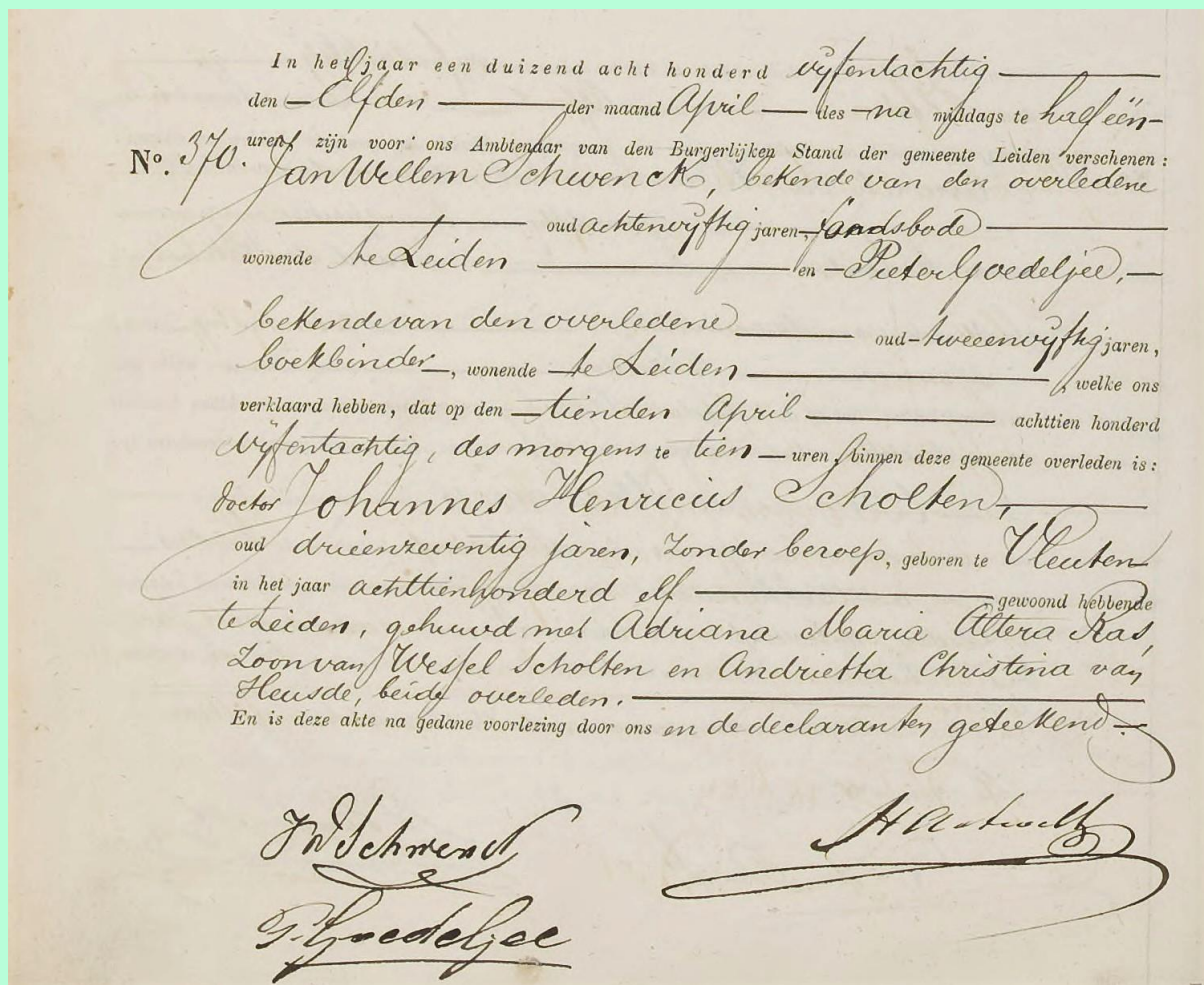
- Geloofsbelijdenis. Leerrede bij de herdenking zijner vijf en twintigjarige ambtsbediening (1865).
- Het reformatorisch karakter van het Christendom (1875).

Daarnaast levert Scholten bijdragen in verschillende godgeleerde tijdschriften. Men mag Scholten een geslaagd wetenschapper noemen, wat ook blijkt uit zijn in 1856 verkregen lidmaatschap van de Koninklijke Academie van Wetenschappen. Vanaf 1850 is hij bestuurder van het Haagsch Genootschap; daarnaast is Scholten betrokken bij een aantal wetenschappelijke organisaties.

Overlijden

Op 10 april 1885 komt Johannes Henricus Scholten te Leiden op 73-jarige leeftijd te overlijden. Hij heeft een nieuwe richting gegeven aan het onderwijs in de theologie, waarmee hij een grote invloed heeft verkregen op zijn vele leerlingen. Scholten is in bredere kring bekend geworden door zijn boek over de leer van de Hervormde Kerk.

Zijn vele geschriften kwamen niet bij iedereen goed aan en hij heeft menige pennenstrijd gevoerd met scherpe polemieken. Hij respecteerde andersdenkenden, wat hem zelf dreef was de weg naar de waarheid. Hij aarzelde ook niet om een eerder ingenomen standpunt te wijzigen als verder onderzoek hem nieuwe inzichten gaf.

Overlijdensakte

Heden overleed mijn geliefde Echtgenoot Dr. JOHANNES HENRICUS SCHOLTEN, oud-Hoogleeraar 'aan de Rijks-Universiteit alhier, in den ouderdom van ruim 73 jaren.

A. M. A. RAS,

Wed. Dr. J. H. SCHOLTEN.

LEIDEN, 10 April 1885.

Overlijdensadvertentie (Leidsch Dagblad 11 april 1885)

Op 13 april wordt Johannes Henricus Scholten op de begraafplaats Groenesteeg in keldergraf 199 ter aarde gesteld. Het Leidsch Dagblad van 14 april doet uitgebreid verslag van deze uitvaart:

Aan het graf, op de begraafplaats aan de Groenesteeg, had zich hedenmorgen eene breede schare van Scholtens vroegere ambtgenoten, oud-leerlingen van hier en elders, tegenwoordige studenten, vereerders, vrienden en evangeliedienaars van verschillende richtingen vereenigd, zoomede tal van andere belangstellenden.

Toen de lijkstaatsie op het kerkhof was aangekomen, sloten velen zich bij den treurigen stoet aan. Langzaam bewoog zich deze naar de geopende groeve, waar eerst de hoogleeraar Dr. G.H.L. Huet, rector-magnificus, het woord voerde, herinnerende hoe Scholten gedurende 40 jaren een sieraad en de roem der Leidsche universiteit is geweest. Die roem was zelfs tot ver over de grenzen verbreid. Eene groote omwenteling heeft Scholten teweeggebracht op het gebied waarop hij werkzaam was. Men zag in hem een wijsgeer en reformator. Zelfs uit alle oorden van Europa stroomde men naar Leiden om door zijn geest bezield te worden. Onvermoeid was hij werkzaam en zijn laatste arbeid getuigde nog van jeugdig vuur. Als slechts eene kleine sprank daarvan in ons moge zijn neergedaald, dan zal men in de smart kunnen berusten om te scheiden van dit graf, dat aanstonds zooveel kostbaars in zich zal opnemen.

De hoogleeraar dr. A. Kuenen sprak namens de godgeleerde faculteit. Hij zou aan deze plaats geen woord van weeklacht doen hooren, maar een, getuigende van eerbied en hulde. Het was ook zulk een onverzwakt genot Scholten te hooren spreken van zoo veelerlei uit vroeger dagen. Diens trouw oog is thans gesloten en de vriendenhand reikt hij niet meer. Toch moeten wij danken voor den grooten zegen, door zijn leven geschonken. Afgesloten ligt dat leven en zijn arbeid thans voor ons. Steeds heeft hij zich toegewijd aan zijne taak, waarop Gods zegen rustte, want kracht is er van hem uitgegaan en op de theologische faculteit alhier is de stempel van zijn geest gedrukt. Het is waar, niet door allen werd zijn invloed toegejuicht; enkelen achtten hem gevaarlijk en bestreden hem; maar dit juist was eene hulde aan zijn helderen geest, welke licht bracht in de duisternis.

De Leidsche hoogeschool heeft veel verloren; maar met onuitwischbare indrukken is er zijn beeld gegrift. Scholten zal blijven leven niet alleen om zijn persoon, maar ook

in zijne werken. Een woord van troost en opwekking tot de familie richtende, wees spreker er op hoe trouw en vol liefde de overledene was voor echtgenoot en kinderen, wien de slag door dit afgesneden, maar rijk gezegende leven diep heeft getroffen en die zooveel er door hebben verloren. Het is evenwel alsof de doode ons zelf uit dit graf toeroept: "Treurt niet, maar dankt God! Geef Hem de eere!"

De predikant der Waalsche gemeente, ds. C.G. Chavannes, bracht eene hulde namens de oud-leerlingen, die aan Scholten hunne ontwikkeling alles te danken hebben, die hij heeft weten te bezielen met een zucht naar eigen onderzoek, niet-tegenstaande door meer dan een is gezegd geworden dat zij slechts zijne slaafsche navolgers zijn. Grieven doet dit hen nochtans niet, maar de beschuldiging moet hij verre van zich werpen. Scholten wilde alleen zelfstandig onderzoek: en daarom is hij zoo groot geweest op het gebied der wetenschap. Aan hem is het te danken dat de logische wetenschap uitvorschte den hoeksteen van het menschelijk gemoed. In hem eeren we den vriend der waarheid, van den godsdienst, den vroeden man, maar ook den vriend der studenten, wien hij altijd zijne hulpvaardigheid betoonde. Tal van bewijzen getuigen daarvan. Daardoor is de vereering ook aan Scholtens laatste sponde, zoo groot.

Hoeveel levendige belangstelling heeft hij altoos in ons lot betoond! Velen zijner leerlingen zijn de haren reeds grijs geworden en toch geen van hen die zich niet gaarne klein voor hem gevoelt.

Laten we dan den geest des meesters getrouw blijven, door op zijn voetspoor te trachten meer en meer vrienden der waarheid te worden.

Als vertegenwoordiger van de huidige studenten der theologische faculteit voegde de heer J.A. Hasselbach zijne hulde bij die der vorige sprekers. Omdat Scholten vier jaar geleden voor het laatst als hoogleraar optrad, tellen hem niet allen tot hun leermeester; maar zij die tot zijn discipelen behoorden, achtten hem hoog, te meer nog door zijne belofte bij zijn aftreden dat hij niet zou eindigen te arbeiden. Verder schetste de president der faculteit hem als den apostel der wetenschap, als den grooten Heros. Eene schande zou het dan ook zijn als zijne mede-studenten hier bij deze gelegenheid waren achtergebleven, als zij niet insgelijke hunne warme hulde brachten, - evenals vervolgens de president van het Leidsche Studentencorps, de heer H.J. De Dompierre de Chaufepié, als een bewijs daarvan namen alle studenten de vier kransen, welke reeds de kist bedekten, met een vijfden vermeerderd, aan den grooten Scholten geweid, gelijk hij zeide.

Diens groot hart werd door dr. H.G. Hagen herdacht. Voor ieder was het open. Niet allen echter waren in de gelegenheid geweest dit zoo te ondervinden als spreker zelf. Het heeft nu opgehouden te kloppen; maar zoo lang ons hart nog klopt, vergeten we dezen vriend niet.

Tenslotte zeide de zoon des overledenen namens zijne moeder, zusters en verdere familie, met aangrijpende aandoening dank voor de hulde gebracht aan zijn vader, die door hen ook als zoodanig in eere zal worden gehouden.

Toen gingen allen heen, onder den indruk dat er iemand was achtergelaten, die zoo velen lief en dierbaar, tot nut en zegen was geweest.

Keldergraf 199 is op 10 december 1856 gekocht door Andreëtta Christina van Heusde, de moeder van Johannes Henricus Scholten, om er haar echtgenoot Wessel Scholten in te begraven. Zelf wordt zij een klein jaar later, op 16 november 1857, in dit graf begraven. Als derde komt op 18 december 1872 de veertien maanden oude Pieter Johan Zaaijer, het zoonkje van Johannes' dochter Johanna Petronella Jacoba Scholten en Teunis Zaaijer, in dit graf. Vervolgens Johannes Henricus en na hem volgen nog zijn tweede vrouw Adriana Maria Altera Ras (op 13 april 1898) en hun dochter Andriëtta Christina Wesselina (13 november 1936).

Keldergraf 199

Bronnen

Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde 1899, pp. 249-271.
W. Otterspeer: *Groepsportret met Dame. De werken van de wetenschap. De Leidse universiteit 1776-1876*, 2005.

Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlands protestantisme, deel 3, 2001, pp. 413-414.

Archieven:

Erfgoed Leiden en Omstreken

Kranten:

Leidsch Dagblad van 11 januari 1885.

Utrechtse Courant van 11 mei 1838

Utrechtse provinciale en stads-courant van 8 april 1842

Websites:

www.erfgoedleiden.nl

www.wiewaswie.nl

Auteur

Lodewijk Kallenberg (april 2022)